

УДК 159.923.2-057.36
DOI 10.32999/ksu2312-3206/2019-4-2

ВИВЧЕННЯ ОСОБИСТІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ – КАНДИДАТІВ НА ОТРИМАННЯ ПЕРВИННОГО ОФІЦЕРСЬКОГО ЗВАННЯ

Мозговий Віктор Іванович,
кандидат психологічних наук,
докторант кафедри психології розвитку
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
viktorbrain65@gmail.com
orcid.org/0000-0002-6157-5460

У статті розглянуто питання щодо вивчення психологічних особливостей особистості кандидатів на посаду молодшого офіцера Державної спеціальної служби транспорт, які вже мали досвід військової служби.

Метою статті є виявлення основних соціотипів серед кандидатів на отримання першого офіцерського звання, їх особистісна характеристика та які особистісні якості людини можуть позитивно впливати на подальшу ідентифікацію з військовою службою.

Методи дослідження, які були використані під час вивчення особистості кандидатів на офіцерські посади, були такими: методика оцінки комунікативних та організаторських схильностей, методика Кейрсі для визначення соціотипу особистості, а також спеціально розроблена нами анкета для виявлення позитивної ідентифікації особистості кандидата з певним образом захисника Батьківщини та притаманними йому особистісними рисами.

Результатом вивчення 27 осіб, які проходили спеціальну учбову підготовку на отримання офіцерської посади та мали досвід виконання завдань за призначенням, зокрема у зоні військових дій було виявлено шість соціотипів. Три з них: ESTJ, ESFJ та ISFJ склали 80% досліджуваних.

У той же час, тільки у двох соціотипів (ESTJ, ESFJ) виявлено високий рівень наявності комунікативних та організаторських схильностей. Вони містять у собі такі особистісні характеристики: екстраверсія, схильність опиратися на реальну інформацію, віддавати перевагу плануванню.

Висновки, які можна зробити на основі аналізу отриманих нами даних наступні. Найбільш придатними до вимог офіцерських посад є соціотипи ESTJ ESFJ для яких характерний високий рівень комунікативних та організаторських схильностей, а також позитивна ідентифікація з військовою службою через реальний приклад зі своєї родини або з військової служби. Особистісні якості людини, які можуть позитивно впливати на особистість кандидата і його ідентифікацію з подальшою військовою службою є насамперед моральні якості (справедливість, чесність, порядність, небайдужість); інтелектуальні (розум) і професійні (відповідальність).

Ключові слова: кандидат на молодшого офіцера, соціотип, ідентифікація, військова служба, екстраверсія, екстраверсія, інтроверсія.

RESEARCH OF PERSONAL FEATURES OF MILITARY OFFICERS

Mozgovyi Victor Ivanovich,
Candidate of Psychological Sciences,
Doctoral Student at the Department of Developmental Psychology
Taras Shevchenko National University of Kyiv
viktorbrain65@gmail.com
orcid.org/0000-0002-6157-5460

The article deals with the study of psychological characteristics of the personality of candidates for the post of junior officer of the State Special Transport Service, who already had experience in military service.

The purpose of the article is to identify the main sociotypes among candidates for the first officer rank, their personal characteristics, as well as what personal qualities of a person can positively affect his further identification with military service.

The research **methods** that were used to study the personality of candidates for officer positions were as follows: a methodology for assessing communicative and organizational inclinations, a Keirsey method for determining the sociotype of a person, and a specially developed questionnaire for us to identify a positive identification of a candidate's personality with the image of the defender of the Fatherland and its inherent personality traits.

The **result** of the study of 27 people who received special training to obtain an officer post and had experience in performing tasks in the war zone revealed six sociotypes. Three of them: ESTJ, ESFJ and ISFJ accounted for 80% of the subjects.

At the same time, only two sociotypes (ESTJ, ESFJ) revealed a high level of communicative and organizational inclinations. They include such personal characteristics: extraversion, a tendency to rely on real information, to give preference to planning.

The **conclusions** that can be drawn based on the analysis of the data we obtained are as follows. The most suitable requirements for officer positions are ESTJ ESFJ sociotypes, which are characterized by a high level of communicative and organizational inclinations, as well as positive identification with military service through a real example from their family or from military service. The personal qualities of a person that can positively affect the candidate's personality and his identification with subsequent military service are, first of all, moral qualities (justice, honesty, decency, indifference) intellectual (reason) and professional (responsibility).

Key words: candidate for junior officer, sociotype, identification, military service, extraversion, introversion.

Вступ

Актуальність теми нашого дослідження зумовлена, по-перше, відсутністю теоретико-експериментальних робіт із вивчення психологічних особливостей особистості молодших офіцерів, зокрема Державної спеціальної служби транспорту (ДССТ). По-друге, воєнні дії на Сході України стали певним каталізатором у загостренні питання дефіциту професійних офіцерських кадрів нижчої ланки. Оптимальним рішенням цієї проблеми є відбір кандидатів на офіцерські посади серед досвідчених військовослужбовців-контрактників, зокрема сержантського складу та проходження ними відповідної підготовки.

Так, згідно Указу Президента № 24/2019 було внесено певні зміни у «Положення про проходження громадянами України військової служби у Державній спеціальній службі транспорту». У розділі «Права посадових осіб щодо присвоєння військових звань» пункт 42-й було доповнено «Первинне військове звання офіцерського складу громадянам присвоюється наказом Голови Адміністрації Державної спеціальної служби транспорту, а згідно доповнень до п. 48 Первинне військове звання молодшого лейтенанта присвоюється: « ... 2) особам сержантського і старшинського складу, які проходять військову службу за контрактом або військову службу за призовом під час мобілізації, на особливий період, мають вищу освіту не нижче першого (бакалаврського) рівня, пройшли (у разі потреби) курс військової підготовки за напрямом, що відповідає профілю службової діяльності, у тому числі тим, які проходять службу у військовому резерві, та атестовані до присвоєння первинного офіцерського звання, з урахуванням потреби в офіцерах такої спеціальності одночасно із призначенням на посаду осіб офіцерського складу;» (Указ Президента України, 2019).

Сьогодні вирішальним фактором у відборі кандидатів на офіцерські посади є суб'єктивно-об'єктивне експертне визна-

чення цих осіб вищим керівним складом військової частини, зокрема командиром частини.

Водночас постає питання в потребі науково обґрунтованих рекомендацій щодо подальших кадрових призначень на посади молодшого офіцерського складу, яке може бути вирішено шляхом вивчення особистісних характеристик осіб, які були рекомендовані командуванням частин.

1. Теоретичне обґрунтування проблеми

У військовій психології офіцер був завжди об'єктом наукового дослідження різних авторів.

У теоретичному аналізі, наданому О.С. Колосович у контексті вивчення психологічних аспектів професійної діяльності молодих офіцерів, дослідник виявив певні напрями таких досліджень: «Виявлення механізмів і факторів удосконалення професійної та психологічної підготовки офіцерів, формування професійно важливих якостей, освоєння ними професійної діяльності (В.В. Дударев, Л.Ф. Железняк, О.М. Комісаров, П.О. Корчемний, У.Ф. Перевалов, В.А. Пономаренко та ін.)», «Організація психологічної допомоги, що орієнтована на профілактику та подолання у офіцерів негативних станів і розладів, що зумовлені особливостями професійної діяльності (В.Д. Булавцев, К.К. Платонов, В.Е. Попов та ін.)» (Колосович, 2013).

С.А. Чистяковим було висвітлено особливості соціально-психологічної адаптації молодих офіцерів-прикордонників (Чистяков, 2013). Є. І. Брижатим проаналізовані наукові погляди і підходи до формування готовності майбутніх офіцерів, визначений алгоритм професійного розвитку, враховані психолого-педагогічні умови фахового становлення майбутніх офіцерів (Брижатий, 2014).

В.І. Алещенко провів аналіз практики формування іміджу майбутнього офіцера в освітньому процесі ВНЗ ЗС України (Алещенко, 2017). Предметом дослідження Ю.О. Овчаренко були психологічні особливості професійної самосвідомості вій-

ськовослужбовців військ ППО Збройних Сил України (Овчаренко, 2004). Автор розкриває феномен самосвідомості як більш глибокий за своїм психологічним змістом, ніж проблема свідомості. У дослідження зазначеної проблеми він припускає розкриття самосвідомості як особливого процесу розвитку людської психіки, спрямованого на регулювання особистістю своїх дій на основі усвідомлення власних можливостей, емоційно-ціннісного ставлення до себе. У психологічній структурі особистості військовослужбовця самосвідомість є центральною ланкою, яка характеризує рівень його професіоналізму, а отже, успішність службової діяльності.

І.В. Іонкін шляхом емпіричного дослідження щодо особливостей прояву управлінських навичок у бойовій обстановці визначив два типи офіцерів - універсально-пластичний і ригідно-фрагментарний. Він вважає, що ефективним офіцер у бою може бути тоді, коли засвоєно «репертуар» сенсорно-гностичних, інтелектуальних і поведінкових зразків-приймів вирішення професійних завдань, що розрізняються за параметрами узагальненості, автоматизації, міцності, функціональної пластичності (Іонкін, 2009).

І.В. Сиромятников, досліджуючи професійний особистісний профіль офіцера виявив такі основні його психологічні якості: автономія і самостійність, відповідальність, активність, рефлексивність, цілісність, креативність, самоцінність (Сиромятников, 2007).

У монографії В.І. Осьодла, яку він присвятив дослідженню професійного становлення офіцера, встановлено, що молоді офіцери відрізняються за такими характеристиками: відкриті до нового досвіду та гнучкі, їх цікавлять соціальні контакти; готові брати на себе відповідальність за виконання військово-професійних завдань, бачити себе у центрі подій та діяти під керівництвом інших. Водночас у них є дещо зниженими рефлексивність, самостійність та оптимальність. Близько 50% молодих офіцерів не мають диференційованого Я-образу, зокрема самозвинувачення має рівень нижче за середній. Взаємодопомогу у своїй професійній діяльності вони не вважають одним із основних способів вирішення професійних питань, їх особистість є чутливою до військово-професійного середовища з позиції формування фрустрації та тривоги, вони тяжко переживають оцінку оточення (жарти, звинувачення, образи) (Осьодло, 2012: 267–385).

Вищезазначене свідчить про те, що велика кількість досліджень спрямовані на

дослідження окремих психологічних аспектів професійної діяльності молодих офіцерів. Водночас дослідники, які вивчали професійне становлення та особистісні риси молодих офіцерів не торкалися цієї проблеми з боку концепції пост-юнгіанської типології особистості, зокрема застосування методики Майерс - Бриггс (МВТІ) за якою стійкість визначення типу при повторному тестуванні досить висока і становить 70-80% і вище (Carlson, 1985; Carskadon, 1977)

Разом з тим, на наш погляд, важливим аспектом вивчення має бути безпосередньо тип особистості людини, яка вже має досвід військової служби, ідентифікувалася з військовою службою і свідомо претендує у подальшій своїй кар'єрі на заняття офіцерської посади.

Гіпотеза дослідження. Наявність комунікативних та організаторських здібностей є стрижневими для молодшого командира, що дозволяє будувати йому якісні міжособистісні відносини у військовому колективі, в згуртуванні його членів, в умінні залучати до себе людей, організувати і спрямовувати їх на виконання завдань за призначенням.

У ситуації експертної оцінки особистості цих військовослужбовців командуванням частини передбачається, що кандидати на отримання першого офіцерського звання, вже мають власну структурно-рольову позицію, а саме – пройшли шлях від підлеглого до молодшого командира, ними вже прийняті норми, традиції та цінності військової служби. Вони також мають певний досвід із вирішення професійних питань і відповідно певний соціальний та професійний статус у військовому колективі, що може вказувати на наявність сформованих у них певних типів особистості, які позитивно спрямовані на виконання військової діяльності.

Мотивуючим фактором, що впливає на особистість кандидата-контрактника в прийнятті рішення продовжити військову службу у новому для себе, офіцерському статусі може бути ідентифікація з конкретним чоловічим образом, що є прикладом служіння своєї Батьківщині.

Виявлення типу особистості серед військовослужбовців контрактної служби, який найбільш схильний до уособлення в собі особистісних якостей притаманних офіцерському складу дозволить ефективно вирішити питання відбору кандидатів на посади молодшого офіцерського складу.

Метою дослідження є виявлення ядра особистісних характеристик специфічних для кожного з виявлених типів кандида-

тів на отримання першого офіцерського звання, які вже мають досвід контрактної служби та відповідають вимогам офіцерської посади.

Для досягнення мети необхідно вирішення наступних завдань:

1) Виявити типи кандидатів, серед військовослужбовців контрактників, які найбільш придатні вимогам офіцерської посади згідно з експертною оцінкою командування частини;

2) Дослідити які особистісні характеристики специфічні для кожного з виявлених типів кандидатів на отримання офіцерського звання.

3) Визначити які особистісні якості людини можуть впливати на позитивну ідентифікацію з подальшою військовою службою.

2. Методологія та методи

Для розв'язання поставлених завдань нами використовувалися такі методики: методика оцінки комунікативних, організаційних схильностей «КОС-КОР», методика Кейрси для визначення соціотипу особистості кандидатів на офіцерські посади та їх індивідуально-психологічних особливостей, а також, розроблена нами анкета, щодо виявлення ідентифікації особистості кандидата з образом захисника Батьківщини та притаманними йому особистісними якостями.

3. Результати та дискусії

Дослідження військовослужбовців кандидатів, які претендують на отримання першого офіцерського звання проводилося на базі 8-го Чернігівського навчального центру Державної спеціальної служби транспорту. У дослідженні взяли участь 27 осіб, які проходили спеціальну учбову підготовку на отримання офіцерської посади. Всі кандидати є військовослужбовцями контрактної служби, які мали досвід виконання завдань за призначенням, зокрема у зоні АТО/ООС.

У табл. 1 представлено отримані, після тестування військовослужбовців, соціотипи особистості за методикою Кейрси.

Як видно з таблиці 1, у 27 осіб було виявлено шість соціотипів, які умовно можна поділити на дві нерівні групи: екстравертів (E) – 19 осіб (70%) та інтровертів (I) – 8 осіб (30%).

Основу першої групи склав тип ESTJ – «Адміністратор», який домінує і складає 52% (14) осіб від всієї досліджуваної групи військовослужбовців. Він характеризується високою комунікативністю (E – екстраверт), орієнтацією на факти і отриманий досвід (S – сенсорика); здатністю раціонально зважити «за» і «проти» (T – мислення, логіка). Крім того, відповідальністю, організованістю та реалістичністю, має виняткову здатність організовувати заходи з навколишнім оточенням. Можна припустити, що цей психотип є одним із типових для особистості молодшого командира та відповідає певним професійним вимогам майбутнього офіцера.

Дуже близький за своїми дескриптами до попередньо описаного соціотипу є тип ESFJ «Торговець» – 4 особи (14,8%). ESFJ є найбільш товариським з усіх типів, він черпає енергію у взаєминах із людьми, наявність соціальних зв'язків має для нього важливе значення. Його принципова особистісна відмінність від типу ESTJ полягає у способі підготовки та прийнятті рішень, які приймаються даним типом на емоційному рівні (F). Ми можемо вважати їх дуже близькими один до одного.

До першої групи також входить психотип ENFJ – «Педагог» 1 особа (3,7%), який у групах зазвичай займає місце лідера, має унікальну здатність, яка стверджує його у цій відповідальній ролі. Цей соціотип надає велике значення відносинам з людьми.

До другої групи інтровертів (I) увійшло також три соціотипи (8 осіб), які є інтроверт орієнтованими особами. Тип ISFJ – «Консерватор» (4), ISTJ – «Опікун» (3), INFJ – «Провісник» (1).

Так, ISF – «Консерватор» характеризується відповідальним ставленням до поставленої йому задачі, яка до того ж повинна бути виконана ним досконало. Соціотип ISTJ «Опікун» – характеризуються рішучістю в критичних ситуаціях, є хранителем вікових традицій. Вони надзвичайно наполегливі і надійні люди. Соціотип INFJ – «Провісник» добре орієнтуються в життєвих ситуаціях, здатен глибоко відчувати глибинні течії душі, помічати емоції і настрої оточуючих людей.

Таблиця 1

Розподіл соціотипів за групами та типами

27 осіб 100%	E	19 70 %	ESTJ	ESFJ	ENFJ
			14 (74%) 52%	4 (21%) 14,8%	1 (5%) 3,7%
	I	8 30%	ISTJ	ISFJ	INFJ
			3(37,5%) 11,1%	4 (50%) 14,8%	1 /12,5% 3,7%

Оскільки комунікативні та організаторські здібності є стрижневими для молодшого командира, що дозволяє будувати йому якісні міжособистісні відносини у військовому колективі, в згуртуванні його членів, в умінні залучати до себе людей, організувати і спрямовувати їх діяльність, то актуальним постає питання, щодо виявлення типу, який найбільш схильний до особливення в собі цих якостей.

Як видно з табл. 2, високий рівень комунікативних схильностей виявлено у 14 осіб (74%), яка належить до групи кандидатів-екстравертів, це соціотипи ESTJ «Адміністратор» (11) та ESFJ «Торговець» (3). Вище середнього рівня має тільки соціотип ESFJ «Торговець» (1 особа), середній рівень ESTJ «Адміністратор» (2 особи) та нижче середнього по одній особі соціотипу ESTJ «Адміністратор» та ENFJ «Педагог».

У групі кандидатів-інтровертів високий рівень комунікативних схильностей не виявлено в жодного соціотипу. Рівень вище середнього виявлено у соціотипів ISTJ – «Опікун» (1) та INFJ – «Провісник» (1). Середній рівень виявлено у ISFJ – «Консерватор» (1) та ISTJ – «Опікун» (1). Нижче середнього рівень виявлено у ISFJ – «Кон-

серватор» (2), низький у ISFJ – «Консерватор» (1) та ISTJ – «Опікун» (1).

В таблиці 3 представлено розподіл виявлених соціотипів за рівнями організаторських схильностей.

Як видно з табл. 3, високий рівень організаторських схильностей та вищий за середнього виявлено тільки у групі кандидатів-екстравертів. Так, високий рівень мають тільки соціотипи ESTJ «Адміністратор» (5) та ESFJ «Торговець» (1). Рівень вище середнього виявлено у всіх трьох соціотипів екстравертів: ESTJ «Адміністратор» (5), ESFJ «Торговець» (1) та ENFJ «Педагог» (1), що загалом складає 68% від загальної вибірки досліджуваних. Середній рівень виявлено у ESTJ «Адміністратор» (4) та ESFJ «Торговець» (1), нижче середнього тільки у соціотипа ESFJ «Торговець» (1).

У групі інтровертів середній рівень організаторських схильностей виявлено у соціотипів: «Консерватор» (1) та ISTJ – «Опікун» (2). Нижчий за середній рівень представлено двома соціотипами «Консерватор» (1) та ISTJ – «Опікун» (1). Низький рівень організаційних схильностей виявлено у соціотипа INFJ – «Провісник» (1).

Загальний аналіз отриманих даних вказує на те, що високий і вище за середній

Таблиця 2

Розподіл виявлених соціотипів за рівнями комунікативних схильностей

№	тип	к-ть	%	рівень комунікативних схильностей у респондентів (к-ть чол.)				
				високий	вище середнього	середній	нижче середнього	низький
1	Адміністратор (ESTJ)	14	51,9	11	0	2	1	0
2	Консерватор (ISFJ)	4	14,8	0	0	1	2	1
3	Опікун (ISTJ)	3	11,1	0	1	1	0	1
4	Педагог (ENFJ)	1	3,7	0	0	0	1	0
5	Просвітник (INFJ)	1	3,7	0	1	0	0	0
6	Торговець (ESFJ)	4	14,8	3	1	0	0	0
	Всього:	27	100	14	3	4	4	2

Таблиця 3

Розподіл виявлених соціотипів за рівнями організаторських схильностей

№	тип	к-ть	%	рівень організаторських схильностей				
				високий	вище середнього	середній	нижче середнього	низький
1	Адміністратор (ESTJ)	14	51,9	5	5	4	0	0
2	Консерватор (ISFJ)	4	14,8	0	0	1	1	2
3	Опікун (ISTJ)	3	11,1	0	0	2	1	0
4	Педагог (ENFJ)	1	3,7	0	1	0	0	0
5	Просвітник (INFJ)	1	3,7	0	0	0	0	1
6	Торговець (ESFJ)	4	14,8	1	1	1	1	0
	Всього	27	100	6	7	8	3	3

рівень комунікативних та організаторських схильностей виявлено у групі екстравертів. До цієї групи увійшли два соціотипа ESTJ «Адміністратор» (14 осіб) та ESFJ «Торговець» (4 особи), що разом складає 67% від загальної групи кандидатів. Можна припустити, що дані соціотипи є найбільш характерними для кандидатів на отримання первинного офіцерського звання, які експертно визначаються командуванням частини.

Окремо нами було проведено опитування кандидатів, щодо виявлення особистості, яка проявами рис свого характеру й особистою поведінкою, вплинула або надихнула своїм прикладом на подальше служіння українському народові в офіцерському статусі. Нами було зроблено розподіл між соціотипами кандидатів та соціальною сферою, яка проективно надихала їх на прийняття рішення щодо продовження подальшої служби та з якою вони себе відповідно ідентифікували.

У результаті аналізу отриманих нами даних було визначено соціальні сфери з якими ідентифікують себе респонденти через образ або приклад людини, яка вплинула на їх подальший вибір бути офіцером. Таких соціальних сфер, пов'язаних із вибором кандидата було виявлено чотири: ідентифікація з образом (прикладом) зі своєї родини – батько, брат, дідусь, ідентифікація з прикладом з військової служби (генерал, командир частини, командир підрозділу), ідентифікація з історичною, героїчною та публічною постаттю (Т.Г. Шевченко, А.П. Мересьєв – Герой Радянського Союзу, В.М. Чорновіл), ідентифікація з абстрактним образом військового (солдати на фронті, мужні люди).

У табл. 4 представлено розподіл кандидатів за соціотипами та за соціальними сферами, з якими ідентифікують себе респонденти.

З табл. 4 ми бачимо, що 74% кандидатів від загальної вибірки ідентифікує себе з реальним прикладом особистості зі своєї родини (**40,7%**) та з військової служби (**33,3%**). Відповідно 22% з історичною постаттю та 4% з абстрактним образом військового.

73% екстравертів, які представлені соціотипами ESTJ «Адміністратор» (55%) та ESFJ «Торговець» (45%) та 27% інтроверти ISFJ «Консерватор» (9%) та ISTJ – «Опікун» (18%) ідентифікують себе з реальним прикладом особистості зі своєї родини.

78% екстравертів та 22% інтровертів ідентифікують себе з реальним прикладом особистості з військової служби. Серед екстравертів ідентифікують себе з цим прикладом соціотипи ESTJ «Адміністратор» (67%) та ESFJ «Торговець» (33%), а серед інтровертів ISFJ «Консерватор» (11%) та ISTJ – «Опікун» (11%) відповідно.

Узагальнюючи вищенаведене, можна дійти висновку, що для 74% військовослужбовців з досвідом служби, які були рекомендовані на отримання первинного офіцерського військового звання характерною є сформована ідентичність з реально існуючим образом (прикладом), з яким вони реально могли взаємодіяти вдома або у військовому колективі.

Ми зробили контент-аналіз якостей, які є властивими для вибраного кандидатами образу (прикладу) з яким вони себе ідентифікують. У табл. 5 представлено розподіл цих якостей за сферою ідентифікації та відповідним реальним образом (конкретний приклад з родини або військової служби), який обрали для себе кожен із кандидатів, що претендують на офіцерську посаду.

Як видно з таблиці 5, ідентифікація з прикладом зі своєї родини: батько, брат, дідусь, дядько зустрічається, як у екстра-

Таблиця 4

Розподіл соціотипів за ідентифікацією із соціальною сферою

№	тип	к-ть	%	Ідентифікація			
				З прикладом зі своєї родини	З прикладом з військової служби	з історичною постаттю	З абстрактним образом військового
1	Адміністратор (ESTJ)	14	51,9	6	6	2	0
2	Торговець (ESFJ)	4	14,8	2	1	1	0
3	Педагог (ENFJ)	1	3,7	0	0	1	0
4	Консерватор (ISFJ)	4	14,8	1	1	1	1
5	Опікун (ISTJ)	3	11,1	2	1	0	0
6	Просвітник (INFJ)	1	3,7	0	0	1	0
	Всього	27		11	9	6	1
	Відсоток від загальної вибірки		100	40,7	33,3	22,3	3,7

Таблица 5

**Розподіл зазначених кандидатами якостей
за сферою ідентифікації та обраним ними реальним образом**

Сфера ідентифікації	Особистість	Якості
ідентифікація з прикладом зі своєї родини ESTJ (6) ESFJ (2) ISFJ (1) ISTJ (2)	Батько	<i>Справедливість (2), розум, чесність (2), відвертість, здатність підтримати порадою, швидкість вирішення завдань, комунікабельність, мужність, небайдужість, сміливість, турботливість, цілеспрямованість.</i>
	Дідусь	<i>Гостинність, відповідальність, допропорядність.</i>
	Дядько	<i>Розум, цілеспрямованість, впевненість</i>
	Брат	<i>Врівноваженість, відповідальність, справедливість.</i>
ідентифікація з прикладом з військової служби ESTJ (6) ESFJ (1) ISFJ (1) ISTJ (1)	Генерал військ	<i>Рішучість, розум, правильність прийняття рішень.</i>
	Командування частини	<i>Справедливість (2), порядність, доброзичливість, вимогливість, авторитетність</i>
	Командир бригади	<i>Наполегливість (3), відповідальність, впевненість, енергійність, надійність, небайдужість, рішучість, чесність</i>
	Безпосередні командири	<i>Наполегливість, авторитетність, людяність, простота, прямотинійність, рішучість, розум, чесність.</i>

вертів – соціотипи ESTJ (6), ESFJ (2), так і у інтровертів ISFJ (1), ISTJ (2) у співвідношенні 8:3.

Ідентифікація з прикладом, пов'язаним і з військовою службою: командування частини, безпосередні командири, командувач військ, командир бригади, командир батальйону також представлені цими соціотипами: екстраверти – ESTJ (6), ESFJ (1) та інтроверти ISFJ (1), ISTJ (1) у співвідношенні 7:2 відповідно.

Нами визначено шість стержневих рис: справедливість, розум, чесність, порядність, небайдужість і відповідальність., які характерні для обох прикладів і наявність яких спонукали кандидатів до подальшого кар'єрного зростання у військовій справі. Інші риси можна розглядати, як специфічні для кожного із вищезазначених прикладів.

На наш погляд, якості людини за якими охарактеризували кандидати свої образи можна також згрупувати за мірою впливу на оточуючих через певні дії та вчинки. Так, на першу сходинку увійшли моральні якості (4): справедливість, чесність, порядність, небайдужість; на другу – інтелектуальні: розум та професійні: відповідальність.

Можна припустити, що ці особисті якості, для даних осіб, є умовою їх подальшого успішного військового кар'єрного зростання та реалізації себе як офіцера в майбутньому.

Виявлено шість соціотипів. Три з них: ESTJ, ESFJ та ISFJ склали 80% досліджуваних.

У той же час, тільки у двох соціотипів (ESTJ, ESFJ) виявлено високий рівень наявності комунікативних та організаторських схильностей. Вони містять у собі такі особистісні характеристики: екстраверсія, схильність опиратися на реальну інформацію, віддавати перевагу плануванню.

Висновки

1. Згідно з експертною оцінкою командування частини найбільш придатними до вимог офіцерських посад є шість соціотипів. Три з них: ESTJ, ESFJ та ISFJ склали 80% досліджуваних.

2. Тільки у двох соціотипів: ESTJ («Адміністратор») та ESFJ («Торговець») виявлено високий рівень наявності комунікативних та організаторських схильностей. Вони містять у собі такі особистісні характеристики: екстраверсія, схильність опиратися на реальну інформацію, віддавати перевагу плануванню. Ці типи об'єднують у собі такі особистісні характеристики: E – екстраверсія, орієнтація свідомості назовні, S – схильність опиратися на реально існуючу інформацію, J – віддавати перевагу плануванню і заздалегідь впорядкованій інформації.

3. Для кандидатів на отримання першого офіцерського звання найбільш характерними є ідентифікація з реальним прикладом зі своєї родини або з досвіду

військової служби, що може вказувати на наявність сформованої в них чоловічої ідентичності та наявності особистісного потенціалу до успішного подолання стресорів військової служби. У цих кандидатів виявлено наступні особистісні

якості, які можуть позитивно впливати на їх подальшу ідентифікацію з військовою службою: моральні якості – справедливість, чесність, порядність, небайдужість; інтелектуальні – розум та професійні – відповідальність.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Положення про проходження громадянами України військової служби у Державній спеціальній службі транспорту : Указ Президента України від 31.01.2019 № 24/2019 / Президент України. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/60/2009> (дата звернення: 04.02.2019).
2. Алещенко В.І. Психологічні умови формування іміджу майбутнього офіцера збройних сил України. *Сучасний стан розвитку екстремальної та кризової психології* : матеріали IV Міжнародної наук.-практ. конф., м. Харків, 27 листопада 2017 р. Харків, 2017. С. 17–20.
3. Брижатиї Є.І. Військово-професійна підготовка майбутніх офіцерів: від готовності до професіоналізму. *Вісник Національного університету оборони України*. 2014. № 6. С. 13–17.
4. Ионкин В.Б. Психологические особенности проявления управленческих навыков у младших офицеров Сухопутных войск в боевой деятельности : автореф. дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.03. Москва, 2009. С. 19 с.
5. Колосович О.С. Психологічні аспекти професійної діяльності молодих офіцерів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2013. Вип. 2. С. 277–285.
6. Овчаренко Ю.О. Психологічні особливості професійної самосвідомості військовослужбовців військ Протиповітряної оборони Збройних сил України : автореф. дис. ... канд. псих. наук : 19.00.09. Хмельницьк, 2004. С. 18.
7. Осодло В.І. Психологія професійного становлення офіцера : монографія. Київ : ПП Золоті Ворота, 2012. 463 с.
8. Сыромятников И.В. Психология профессиональной субъектности офицеров вооруженных сил Российской Федерации : автореф. дисс. ... докт. психол. наук : 19.00.03. Москва. 2007. С. 45.
9. Чистяков С.А. Соціально-психологічні особливості адаптації молодих офіцерів-прикордонників. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2013. Вип. 3. С. 1–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnads_2013_3_42 (дата звернення: 04.02.2019).
10. Carlson J.G. Recent assessments of the Myers-Briggs Type Indicator. *Journal Pers Assess.* 1985. Vol. 49. № 4. P. 356–365. DOI: 10.1207/s15327752jpa4904_3 (дата звернення: 04.02.2019).
11. Carskadon T.G. Test-retest reliabilities of continuous scores on the Myers-Briggs Type Indicator. *Psychological Reports*. 1977. Vol. 41 (3, Pt. 1). P. 1011–1012. DOI: 10.2466/pr0.1977.41.3.1011 (дата звернення: 04.02.2019).

REFERENCES:

1. Polozhennia pro prokhozhenia hromadianamy Ukrainy viiskovoi sluzhby u Derzhavnii spetsialnii sluzhbi transportu : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 31.01.2019 № 24/2019 [Regulations on the passage of military service by the citizens of Ukraine in the State Special Transport Service: Presidential Decree of 24.01.2019 No. 24/2019] / Prezydent Ukrainy. URL: <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/60/2009> (data zvernennia: 04.02.2019) [in Ukraine].
2. Aleshchenko V.I. Psykholohichni umovy formuvannia imidzhu maibutnoho ofitsera zbroinykh syl Ukrainy [Psychological conditions of image formation future officer of the Armed Forces of Ukraine]. *Suchasnyi stan rozvytku ekstremalnoi ta kryzovoi psykholohii* : materialy IV Mizhnarodnoi nauk.-prakt. konf., m. Kharkiv, 27 lystopada 2017 r. Kharkiv, 2017. S. 17–20 [in Ukraine].
3. Bryzhatyi Ye.I. Viiskovo-profesiina pidhotovka maibutnikh ofitseriv: vid hotovnosti do profesionalizmu [Training of future officers: from readiness to professionalism]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy. [Bulletin of the National Defense University of Ukraine]*. 2014. № 6. S. 13–17 [in Ukraine].
4. Ionkin V.B. Psihologicheskie osobennosti proyavleniya upravlencheskih navykov u mladshih oficerov Suhoputnykh voysk v boevoj dejatel'nosti : avtoref. [Psychological features of the manifestation of managerial skills in junior officers of the Ground Forces in combat activity: abstract] diss. ... kand. psihol. nauk : 19.00.03. Moskva. 2009. S. 19 s [in Russia].
5. Kolosovych O.S. Psykholohichni aspekty profesiinnoi diialnosti molodykh ofitseriv [Psychological aspects of young officers' professional activity]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav. [Bulletin of the National Defense University of Ukraine]*. 2013. Vyp. 2. S. 277–285 [in Ukraine].
6. Ovcharenko Yu.O. Psykholohichni osoblyvosti profesiinnoi samosvidomosti viiskovosluzhbovtsiv viisk Protypovitrianoi oborony Zbroinykh syl Ukrainy : avtoref. [Psychological peculiarities of the professional self-awareness of servicemen of the Air Forces Defense of the Armed Forces of Ukraine: abstract] dys. ... kand. psykhn. nauk : 19.00.09. Khmelnytsk, 2004. S. 18 [in Ukraine].
7. Osodlo V.I. Psykholohiia profesiinoho stanovlennia ofitsera : monohrafiia [Psychology of professional formation of an officer: a monograph]. Kyiv : PP Zoloti Vorota, 2012. 463 s [in Ukraine].
8. Syromyatnikov I.V. Psihologija professional'noj sub#ektnosti oficerov vooruzhennykh sil Rossijskoj Federacii : avtoref. [Psychology of professional subjectivity of officers of the armed forces of the Russian Federation: abstract.] diss. ... dokt. psihol. nauk : 19.00.03. Moskva. 2007. S. 45 [in Russia].
9. Chystiakov S.A. Sotsialno-psykholohichni osoblyvosti adaptatsii molodykh ofitseriv-trykordonnykh [Socio-psychological features of adaptation of young border guards]. *Visnyk Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. [Bulletin of the National Defense University of Ukraine]*. 2013. Vyp. 3. S. 1–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnads_2013_3_42 [in Ukraine].
10. Carlson J.G. Recent assessments of the Myers-Briggs Type Indicator. *Journal Pers Assess.* 1985. Vol. 49. № 4. P. 356–365. DOI: 10.1207/s15327752jpa4904_3.